

Вихідні дані: Феномен української інтелігенції в контексті глобальних трансформацій (до 100-річчя заснування ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»): матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Покровськ, ДонНТУ, 9–10 квітня 2020 року) / Переднє сл. проф. Марія Кашуба, відп. ред. проф. Нікульчев М. О. – Покровськ : ДВНЗ «ДонНТУ», 2020. – 205 с. – С. 182–186.

Шпетна С.А.

*ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»*

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН МУРАЛУ

Стріт-арт (англ. Street Art – вуличне мистецтво) – доволі молоде явище, яке міцно асоціюється з сучасністю. За визнанням більшості дослідників, стріт-арт виник у 1990-і рр., а його передісторія почалася з другої половини ХХ ст. Мистецтво стріт-арту є внутрішньо суперечливим і полемічним. На думку М. Чистякової, далеко не випадково час поширення стріт-арту в цілому, а графіті та муралу зокрема, збігається зі становленням культури постмодернізму [1].

Поняття «мурал» походить від іспанського слова «mural», що в перекладі означає «стіна». Муралізм, як настінний живопис, виникає в іспаномовній Мексиці, і його сутність первісно полягала в оформленні громадських споруд циклами фресок з історії країни, життя народу, його боротьби. Плакати й агітаційні листівки, на виготовлення яких не вистачало паперу, зусиллями Дієго Рівери, Давида Альфаро Сікейроса, Хосе Ороско та інших творців-бунтарів, перетворювалися на грандіозні картини на стінах. Саме їх і вважають класиками муралів, а започаткований ними рух отримав назву «муралізм» [2]. Отже, під муралізмом ми розуміємо процес створення муралів, а під мурал-артом – художній напрям стріт-арту. Синонімами до терміну «мурал» є терміни «настінний живопис», «настінний розпис».

Місто ХХІ століття не терпить порожнечі, морально застарілі поверхні поступово наповнюються новим змістом. Сучасні мурали компенсують цю порожнечу в міському середовищі, яка не була заповнена 40–50 років тому. Стіни багатоповерхівок все частіше перетворюються на кольорову поліфонію муралів, надаючи містам різноманітності, магнітизуючи їх гостей та перехожих.

Першими спробами муралів у радянський час можна вважати фрески і мозаїки, які мали ідеологічне наповнення й були виконані в єдиному пропагандистському стилі. Рольовий образ муралу презентує сучасне арт-мистецтво, утверджуючи верховенство його соціальної функції, вилучаючи з традиційного музейно-галерейного простору й переміщуючи в живий і непередбачуваний контекст вулиці. Твори, які створюють художники-райтери, – це самостійний жанр сучасного мистецтва, невід’ємна частина соціальної культури та образу життя міста.

Примітно, що для своїх об’єктів вуличне мистецтво прагне вибрати ті фрагменти міської інфраструктури, які несли б у собі відбиток політичних трагедій або етнічних конфліктів, створюючи візуальний образ, який є потужним знаряддям, янаціленим на максимально докладне обговорювання соціально-історичного досвіду.

Мурал-арт можна вважати найбільш прогресуючим напрямом вуличного мистецтва сучасної України, про що свідчать численні професійні великоформатні мурали. Тематичний спектр муралів є досить різноманітним. Муралісти висвітлюють соціальні, політичні проблеми нашого часу, розповідають мовою муралів про видатних діячів історії України, науки, культури, піднімають тему екології та забруднення навколишнього середовища, синтезують новітнє та традиційне мистецтво. На особливу увагу заслуговують мурали патріотичного змісту. Власне така позиція сучасних художників-райтерів дозволяє нам говорити про створення національної моделі українського стріт-арту. Часто вуличні художники експериментують з незвичайними формами самовираження, виходячи за рамки чисто графічних робіт. Сучасні митці нерідко черпають натхнення в переосмисленні великих творінь, адже діалог між минулим і сьогоденням наразі можливий в різних формах через синтез класичного мистецтва та інноваційних технологій.

Не залишається байдужим до мистецтва стріт-арту й столиця України – місто Київ. Нещодавно в місті з’явився проект City Art, творці якого прагнуть переосмислити міський простір, у якому люди зможуть відпочивати й набиратися сил. У рамках глобальної ідеї поліпшення міста у творців проекту є один з напрямків діяльності: Street City Art, метою якого є подарувати місту 15 приголомшливих муралів. Першою ластівкою проекту стало графіті, присвячене Лесі Українці та її поемі «Конвалія», яке з’явилося на фасаді будинку по вулиці Стрілецькій. Із цієї

картини почнеться квартал вуличного мистецтва, який біля Золотих Воріт планують створити активісти Street City Art'а.

Крім того у Києві стартував великий стріт-арт-проект Art United Us. У його ідеологів амбітні плани – створити 200 монументальних розписів в Україні та інших країнах світу, привезти в країну визнаних майстрів жанру зі всієї земної кулі і відкрити світові талановитих місцевих художників. «Мистецтво проти війни» – девіз і головна ідея арт-фестивалю, продиктована подіями трьох останніх років [3]. Здебільшого вибір тем для проекту продиктований «духом часу» складної неоднозначної епохи, а зведені до конфігурації у міському просторі мурали, мають скласти цілісний та сфокусований образ українського мистецтва після здобуття незалежності.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. За своїми історичними вимірами сучасне українське мистецтво є перехідним за своїм характером, різностильовим, різножанровим, в цілому змішаним у своєму багатоголоссі. Воно практично не піддається однозначним і стійким визначенням, узагальненням. Але сучасні урбаністичні арт-практики вже значною мірою адаптувалися та актуалізувалися на наших теренах, ставши неодмінною складовою культурно-мистецького процесу. Останніми роками вони досить динамічно розвиваються, утворюють нові моделі та формують своєрідну платформу для майбутнього розвитку.

Визріваюче молоде мистецтво віддає перевагу ствердженню ідеї естетичної автономії, а не стратегії швидкого реагування на злобу дня, воно творить нові та увиразнює наявні культурно-символічні образи міста, та на позначення Анни Єфімової «відіграє важливу роль у створенні ефекту автентичності та модерності урбаністичного простору, підсилює його культурний та історичний сенс» [4, с.150].

Сьогоднішній стріт-арт – це авангардний проект демократизації мистецтва, який дозволяє долучитися кожному, хто здатний стати справжнім художником, залишивши неповторну мітку всередині міського ландшафту. З іншого боку – це модерністський проект тотальної демузеїфікації, який дозволяє мистецтву повний і остаточний розрив з канонічними формами культурного архіву і змушує мистецтво шукати нові форми художнього синтезу, свій стиль і виразну мову спілкування з глядачем.

Головним завданням стріт-арту стала інтеграція різних форм образотворчого мистецтва у вуличний простір. Зміст сучасних арт-практик може бути зниженим,

нейтральним або ж піднесеним. В основі створення муралів можуть лежати різні стилістичні фігури: метафора, метонімія, градація, алегорія тощо. Графічні та живописні Street Art-об'єкти у сучасному світі є особливим способом репрезентації мовного мислення та свідомості, які прагнуть стати універсальним кодом комунікації.

Мурали не існують у вакуумі, навпаки, мають значний резонанс в суспільстві, викликають зацікавленість засобів масової інформації, є своєрідним духом часу, у певній мірі, свіжим і демократичним явищем.

Сучасні мурали орієнтовані не стільки на майбутнє, скільки на сучасність, бо є недовговічним посланням світу, що частково ріднить їх з перформансом, міні-виставою, орієнтованими не на результат, а на процес. У творчості вітчизняних муралістів можна відзначити присутність самодостатніх мистецьких цінностей, багатой художньої образності, яка досягається різними джерелами натхнення, у першу чергу, національною культурою. Серед провідних українських майстрів слід назвати творчі групи: «Інтересні казки», «Kailas-V», «Kickit Art Studio», «Uptown Team»; Олександра Корбана, Олександра Грабенюка, Олексія Кислова. Окрім вітчизняних муралістів, творцями настінних розписів у містах нашої держави стають також і зарубіжні митці, яких надихнула українська культура. Популяризації мурал-арту в Україні сприяють мистецькі проекти та фестивалі, серед яких чільне місце посідає міжнародний фестиваль стріт-арту «Muralissimo».

За останні кілька років митці прикрасили вулиці українських міст десятками яскравих та масштабних малюнків-муралів. Талановиті художники з України, Іспанії, Аргентини, Австралії та Португалії розбавили урбаністичний пейзаж міст картинами, які вражають. Отже, митці, залишаючи концептуальні, часом, інтелектуальні чи просто формальні позначки власної творчості в публічному просторі, здатні спровокувати прогрес, який виходить за межі певних стереотипів і спроможний надихнути на глибоку й більш зрілу рефлексію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чистякова М. Г. Стрит-арт в контексте вызовов современности. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/strit-art-v-kontekste-vyzovov-sovremennosti/>. – Назва з екрану. – Дата звернення 21.02.2020.

2. Муралы: новый подход к старому искусству. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.theoutlook.com.ua/article/5052/muraly-novyj-podxod-k-staromu-iskusstvu.html>. – Назва з екрану. – Дата звернення 1. 03. 2020.

3. Стрит-арт: 38 примеров уличного искусства со всего мира. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sibac.info/conf/philolog/li/42711>. – Назва з екрану. – Дата звернення 21.02.2020.

4. Єфімова Анна. Сучасне мистецтво в міському просторі: перспективи та шляхи розвитку в Україні / Анна Єфімова. – Вісник Львівської національної академії мистецтв. – Вип. 28. – 2016. – С.143 – 152.